

11. Istorija i razvoj teorija arhitekture

Naučno područje: Istorija i teorija arhitekture i urbanizma

METODOLOGIJA NAUČNO-ISTRAŽIVAČKOG RADA

Cilj je upućivanje u osnovne pojmove i faze naučno-istraživačkog rada kako bi se steklo sređeno, sistematizovano i provereno saznanje o arhitekturi i to najpovoljnijim metodološkim postupkom. Složeni karakter arhitekture koja pripada i nauci i umetnosti zahteva prikazivanje različitih metoda rada i njihovu kritičku analizu, kako bi se za odgovarajuće potrebe izabrao onaj oblik koji je najprimereniji slojevitoj strukturi istraživanja. Osnovne teme koje se proučavaju:

- Pojam nauke; Odnos između nauke i umetnosti.
 - Pojam naučnog metoda i njegove odlike; Osnovne i posebne metode saznanja; saznajni proces i razvoj saznanja.
 - Delokrug i funkcije metodologije naučno-istraživačkog rada; Metodologije prikupljanja, odabiranja, proučavanja i obrade građe.
 - Istorioografski metod proučavanja arhitekture; Tipološki metod proučavanja arhitekture; Ostale metode;
- Korišćenje informacionih sistema i računarske tehnike u istraživanjima.
- Uloga i značaj nauke o arhitekturi; Istraživanje prostora i logike arhitekture.
 - Izbor teme za naučni rad; Uputstva za pisanje članka, saopštenja i magistarskog rada; Usmeno izlaganje rezultata naučno-istraživačkog rada.

ESTETIKA ARHITEKTONSKIH OBLIKA KROZ ISTORIJU

Cilj predmeta je da se posebna pažnja obrati na estetiku kao zasebnu oblast istraživanja u arhitekturi, koja je jedna od najvažnijih grana umetničkog stvaralaštva. S obzirom da se u savremenom svetu sve snažnije pokreću pitanja vezana za problem važnosti estetike značaj ove nastave je utoliko veći. Proučavanje ove oblasti daje arhitektima neophodna znanja koja se mogu koristiti u svim oblastima daljeg delovanja. Osnovne teme koje se proučavaju:

- pregled pojmova;
- predestetičke koncepcije lepog;
- pregled opštih tokova razvoja estetike
- posebno proučavanje sukoba pristalica estetike i avangarde koja je negira
- posebno mesto arhitekture u estetičkim koncepcijama i njen odnos sa drugim umetnostima u ovim okvirima.

PROUČAVANJE ARHITEKTONSKIH TEORIJA KROZ ISTORIJU

Cilj je da se sagleda kontinuitet arhitektonske misli kroz pisani sistem arhitekture (kako opštih tako i posebnih stavova), koji je zasnovan na estetskim kategorijama. Kroz upoznavanje sa različitim teoretskim pristupima u arhitektonskom stvaralaštvu saznaju se tri osnovne dimenzije: graditeljski zadatak, oblik i način građenja, kao i odnosi između njih. Teorijske osnove arhitekture po pravilu predstavljaju istorijski kontekst unutar kojeg se razvijaju novi arhitektonski pravci i stavovi, pa se u tom smislu vrlo često istorija arhitekture poistovećuje sa teorijom arhitekture. Zato se glavni predmet istraživanja u okviru teorija arhitekture odnosi na uočavanje kako je arhitektonska ukupnost graditeljskog zadatka tehnički realizovana unutar odgovarajućeg stila.

Glavne teme koje se proučavaju:

- definisanje terminologije, opšta teorija znakovnih sistema, pojam značenja u arhitekturi
- opšti principi umetničkog stvaralaštva u antici; klasična poetika i retorika; logos opticos; Vitruvije.
- teoretske postavke srednjovekovne arhitekture u tekstovima svetih otaca, vizantijskih i zapadnoevropskih mislilaca.
- humanistički preludijum i uobličavanje opštih postavki renesansnih teorija o arhitekturi; renesansni teoretičari;
- formiranje novih teoretskih postavki kroz sukob stavova u Francuskoj XVII i XVIII veka i njihov uticaj; ostali teoretičari arhitekture u Evropi;
- raznovrsnost poimanja antike i njena reinterpretacija zasnovana na teoretskim postavkama arhitekata, arheologa i filozofa XVIII veka.
- arhitektonski principi u doba istorizma; savremene analize i tumačenja arhitektonskih teorija kroz istoriju.

SIMBOLIKA ARHITEKTONSKIH OBLIKA KROZ ISTORIJU

Cilj predmeta je da upozna sa slojevitim tumačenjem pojedinih arhitektonskih elemenata i oblika čija se opravdanost ne može uvek objasniti funkcionalnim, konstrukcijskim ili nekim drugim racionalnim razlozima. Materijalizacija raznih kultova mrtvih, božanskih, besmrtnih ličnosti, kult nebeske vlasti i drugo zahteva upotrebu odgovarajućeg repertoara arhitektonskog jezika.

Osnovne teme koje se proučavaju:

- definisanje simbola u arhitekturi, komunikacija znakovima putem apstraktnih, natčulnih, duhovnih poruka;
- opšta i arhitektonska simbolika; odnos prostora i vremena; tumačenje vremena kroz istoriju; odnos podzemnih, zemnih i nebeskih sila;
- opšta simbolika arhitektonskih oblika u starom veku (prilazi, ulazi, arhitravne i svodne strukture kao odraz filozofije života pojedinih naroda, itd...)
- stvaranje hrišćanske simbolike, osnovne koncepcije sakralne arhitekture na istoku i na zapadu kao odraz različitog poimanja vremena i drugih životnih uverenja; razvijena simbolika u arhitekturi kasnog srednjeg veka.
- proučavanje prirode i ljudskog tela i simbolika arhitektonskih oblika u renesansi; idealne forme kao simboli savršeno usklađenih odnosa u univerzumu; barokni simboli u arhitektonskom izrazu.
- zaboravljanje izvornog simboličnog značenja, pogrešne interpretacije od strane novih generacija i promena značenja simbola.

SADEJSTVO ARHITEKTURE I DRUGIH UMETNOSTI

Cilj je da se prouči posredna i neposredna vezanost arhitekture i drugih umetnosti, prevashodno skulpture i slikarstva, koja stvara složene vizuelne sisteme. Poznavanje ovih veza može osvetliti značajne elemente kako celokupnog razvoja ovih umetnosti, tako i dublje idejne slojeve koji su pokretali procese njihovog međusobnog vezivanja i zajedničkog delovanja na posmatrača. Čini se, stoga, da je sagledavanje odnosa arhitekture i drugih likovnih umetnosti od velikog značaja za arhitekte, kako bi se upoznali sa često izuzetno složenim sistemima koji vizuelnom opažanju prostora daju posebne vrednosti.

Dve glavne oblasti:

- arhitektura i dela likovnih umetnosti u stvarnom odnosu i
 - dela likovnih i primenjenih umetnosti kao izvor za poznavanje arhitekture proučavaju se kroz posebne teme.
- Prva oblast obuhvata studiju opšteg razvoja arhitekture i likovnih umetnosti kroz istraživanje njihovih odnosa:
- osnovni stepeni odnosa; nezavisnost; zavisnost; tutorstvo arhitekture; ravnopravnost odnosa; prevlast umetničkih dela; idejni aspekti ovih odnosa.
 - odnos arhitekture i skulpture; puna plastika; karakter reljefa i arhitektonski okvir; komponenta prostornog u skulpturi; pikturalna svojstva skulpture.
 - odnos arhitekture i slikarstva; zidno; podno; plafonsko; prozorsko; štafelajno slikarstvo; funkcija slikarske tehnike u odnosu na arhitekturu; prostorna svojstva slike i arhitektura.

Druga oblast otkriva određene realne elemente arhitekture određenih istorijskih perioda, važnih za druge oblasti istraživanja graditeljstva, ali i neke aspekte korišćenja arhitektonskih oblika u stvaranju jedne čisto idejne, često i metafizičke koncepcije.

TEORIJE ARHITEKTURE U XX VEKU U ISTORIJSKOM KONTEKSTU

Cilj predmeta je detaljnije upoznavanje sa ključnim konceptima razvoja moderne arhitekture tokom XX veka, u znatno širem obimu nego što je to slučaj u redovnoj nastavi.

Osnovne teme koje se proučavaju:

- promene u načinu gledanja na svet početkom XX veka;
 - uticaj društvenih, političkih, ekonomskih promena, razvoj filozofije i nauke; nestajanje tradicionalnog autoritarnog sistema vrednosti koji do tada spori razvoj arhitekture i urbanizma iznenada pretvaraju u pravu buru suprotstavljenih ideja i odbacivanja svega što ima veze sa velikom tradicijom prošlosti.
 - karakter modernih pokreta u arhitekturi koji su bili od samog početka detaljno osmišljeni, formirani sa posebnom namenom i pažljivo vođeni.
 - manifesti, prateći dokumenti i programske deklaracije;
 - 20-te i 30-te godine ovoga veka, kao ključne godine nastajanja i razvoja modernih pokreta u arhitekturi
- i njihov uticaj koji je ostavio neizbrisiv trag na našu civilizaciju.

PROUČAVANJE, ZAŠTITA I REVITALIZACIJA GRADITELJSKOG NASLEĐA

Cilj predmeta je da pruži što potpuniji uvid u savremenu problematiku proučavanja razvoja arhitekture, kako teorijskog tako i metodološkog karaktera i da upozna sa problemima iz svih oblasti zaštite graditeljskog nasleđa.

Osnovne teme koje se proučavaju:

- Proučavanje razvoja arhitekture - teorijski i metodološki problemi koji obuhvataju: ciljeve i osnovni metod proučavanja, proučavanje razvoja arhitekture u odnosu na vreme, sredinu, razvoj tehnike i ideja;

početke i istorijski pregled sistematskog proučavanja arhitekture prošlosti; probleme sistematizacije spomenika (umetničke oblasti, stilske grupe, graditeljske škole, uzorke i tipske oblike); korišćenje istorijskih i drugih podataka u proučavanju; istorijsku likovnu dokumentaciju; metodološka i proporcionska

istraživanja; istraživanja na objektu i lokalitetu; metodologiju istraživanja i proučavanja spomenika u cilju zaštite; dokumentaciju o graditeljskom nasleđu.

- Tipologija arhitektonskih objekata i principi građenja u pojedinim istorijskim epohama;

- Teorijska pitanja valorizacije očuvanja graditeljske baštine

- Stare tehnike građenja i tehnika zaštite spomenika graditeljskog nasleđa;

- Principi i metodi tehničke zaštite, opšti i posebni deo;

- Zaštita prostornih celina i okoline spomenika i to: zaštita istorijskih urbanih celina i seoskih naselja, zaštita okoline spomenika, revitalizacija spomenika kulture.